

ENTR'ACTE

Gökhan Erkiç

“Dadacı şiir tarzının sinemasal karşılığı olan film nedir?” diye sorulduğunda bile akla gelen ilk film bellidir ve neredeyse şaşmaz. Duraksayanlara yönetmenin **Rene Clair** (1898-1981) olduğunu söylerseniz bir kısım tipler hariç yanıt artık nettir. O bir kısım tipler bellek taşması nedeniyle iş göremez hale gelmiş entellerdir ki onlara senaristinin dadavangard **Francis Picabia** (1879-1953) olduğunu söylerseniz, bu haliyle hatırlamanın orgazmik zevkini yaşamış olurlar. Evvvettt, bildiniz efemim, doğru yanıt **Entr'acte**. Hepi topu 20 dakika süren, bir paçasını Dadaist dişlerden kurtaramayıp diğer paçasını zevkle sürrealizmin ağzına vermiş 1924 yapımı bu Frenk film-manifestoya biraz daha yakından bakalım.

Sinemanın olanakları üzerine **Picabia** ve filmin uyarlandığı *Relache* balesinin de bestecisi olan hınzır kompozitör **Erik Satie** (1866-1925) ikilisinden bir prolog: Rüyalarımın penisi tadında bir topun seyirciyi hedef alması dadacı bir espri: Yıkıcı-bölücü bir eylem ve **Freud**'a çakılan bir selam.

Binaların farklı açılardan çekilmesiyle geometrik-kübik bir dünya algısı filme taşınır. Anime bebekler gibi önceden belirlenmiş ve kısıtlanmış bakış açılarıyla dünyaya bakmanın kayıp ve kazançları. Onların gözünden bakmanın sağladığı olanaklar meraklısına çekici geldiyse dada turuna devam edelim... Balerinin alttan çekimi çoğunluğa malum olan bir merakın giderilme çabası mı yoksa daha büyük dertlerin espirik bir çekirdek anlatısı mı?

Ufomsu ışık oyunları teknik olarak bir soyutlama çabası deseniz de yıkıcı etkileri olacak zihinsel belirsizlik sürecine girişte bir antrakt rolü oynar. Derken bir avangard boks eldiveni gözümüze iner, sonuç: Trafik keşmekeşini bulanık görürüz. Ekip katı gerçekçiliğe karşı dada silahını ateşlemiştir. Eğlence sürer: Seyrelmiş bir kafa üzerinde dans ederken tutuşan kibritler!

Sütunlarıyla eski çağları aşıp gelen, güç gösterisinin demir ve çimentoyla dile gelen hali olan anıtsal bina öyle olsa ne olur böyle olsa ne olur tadında, tahterevalli rolünde yalpalar, gider gelir. Ortada gidişattan memnun olmayan birileri olduğunu, dertlerini anlatırken silah olarak kamerayı kullandıklarını anlarız. Arzu edilen eylem uygarlık ve değerlerini şöyle bir silkelemek midir, yoksa dahası mı vardır?

Çatının köşesinde bir ayakları boşlukta sallanan satranç oyuncularının peşine düştükleri zevkin esiri olmaya dünden razı bir tavırları vardır. Ama tarafların birinin pisuvarkafa **Marcel Duchamp** (1887-1968), diğerininse **Kiki**'nin

viyolonundan arta kalan **Man Ray** (1880-1976) olması nedeniyle dertlerinin bu kadarla sınırlı olamayacağını anlarız. Onlar yıkıcı-bölücü faaliyetlere tanıklık etmeye devam edeceğimizin müjdecisidir. Tepeden bakar oldukları kent, bir kayığın denizde ceviz kabuğu gibi sallanmasına benzer biçimde sallanır. Onlar hayatlarından memnundur.

Kabak tadı veren balerinin sakallı bir herif taklidi yapması basit bir absürd vaka değil. Dadacı bir şaka olmasının da ötesinde, duysal algıların açıklığını giderme arzusunun yolu üstündeki tuzaklara dair bir uyarı, sanata yönelik beklentilerle alay etmeye de dair.

Bize yöneltilen tüfek, görece küçük ama daha işlevsel bir penis. Nişan tahtası ile arasında fiskiye den fişkırın suyun sevip okşadığı bir devekuşu yumurtası. Yumurtanın başrolü kaptığı ve gerçeküstücü bir ruhla oynadığı optik oyunlar. Avcı yumurtayı vurur ve kabuğundan kurtulan kuş uçar ve avcının şapkasına konar. Çatıdaki diğer avcının romantik avcımızın şapkasındaki kuşu vurmak için açtığı ateş onun çatıdan düşerek ölmesine neden olur.

Bir devenin çektiği cenaze arabası ve ona eşlik eden matrak kalabalık bu törenden hemen önce bir düğün törenine katılmış gibidir. İçlerinden bir aristokrat arabaya asılı simitimsiyi yer. Sınıfsal göz doymazlığıyla bunu bile becerir.

Kent meydanında zaman olağandan yavaş akarken, cenaze korteji hoplaya zıplaya gider. Cenaze arabası kendisini çeken deveden kurtulur ve kendi başına yol almaya başlar. Giderek artan tempoyla cenaze arabası önde kortej arkada

koştururlar. Bu koşturmaca sırasında çıkarıldığımız Paris turu zamanın ruhunun bir yansıması. Yine zamanın ruhuna bir gönderme olarak sinematik bir tarzda hıza övgü düzülür. Dada koşar, koşan kazanır. Nihayetinde cenaze arabadan kurtulur ve tarlaya düşer.

Tabut açılır ve içinden başına toplanmış atletik kortejin şaşkın bakışları altında sihirbaza evrilmiş avcı çıkar. Önce tabutu, sonra birer birer çevresindekileri ve son olarak da kendini görüntüden siler. Zaten yoktular ve yoktum ki!

Dadacı ruh kefeni yırtmayı da başarır ama siz onu perdesini yırtan sinema olarak görmeyi deneyin ki Dada'nın ruhu huzur bulsun.

Entr'acte parça anlatılar kullanması, bağıntının kurulmasını engelleyen bağımsız sahne tasarımı, oyuna dönüşen optik çeşitlemelerin girift biçimde sunumu, kontrastın biçimbozumuna neden olacak biçimde kullanımı, doğaçlama yaratıcılığa açık akış, provokasyona duyulan güçlü eğilim, objelerin belirsiz ve parçalı görünüşleriyle metonimik çağrışım yaratma, kamera konum ve ölçeklerin sıradışı kullanımı ve ile dar ölçekte Dadaist, geniş ölçekte avangardizm örneği.

Entr'acte anarşistliği, kasıtlı hamlığı, bayağı sembolizmi ve abartılı sinematik atraksiyonlarıyla dadaizm ile empresyonizm arasına yüksek bir duvar örür.